

Návrh koncepce ochrany městské památkové rezervace podle metodiky z roku 1963

Pavel KORČÁK

Krise památkové rezervace v Kutné Hoře

V roce 1961 Ministerstvo školství a kultury prohlásilo (podle zákona o kulturních památkách č. 22/1958 Sb.) historické jádro města Kutné Hory za památkovou rezervaci. Ministerský výnos však nebyl bezchybný. Některá popisná čísla chráněných domů uvedená ve verbální části výnosu neodpovídala číslům v příložené grafické dokumentaci. Avšak osud památkové rezervace v Kutné Hoře byl ještě více ohrožen tím, že vedoucí představitelé města chtěli přednostně řešit aktuální problémy bytové výstavby i širší otázky rozvoje sídelní aglomerace. Zajímalo je především budování velkého závodu ČKD a výstavba stovek nových bytů pro jeho zaměstnance. Nevyhovoval ani asanační plán, který pro město zpracoval Státní ústav pro rekonstrukci památkových měst a objektů. Chtěli také přepracovat směrný územní plán a rozhodně požadovali, aby se rozsah památkové rezervace podstatně zmenšil.

Myšlení a jednání zodpovědných činitelů Kutné Hory bylo pravděpodobně ovlivněno i politicky motivovanými hlasy několika architektů a urbanistů. Příkladem jsou tehdejší statí Jaromíra Štvána z Výzkumného ústavu výstavby a architektury, které vyzývaly k radikálnímu přehodnocení záměrů památkové péče v historických městech.⁴ Jádrem problému bylo, že pro plánovanou komplexní bytovou výstavbu většinou chyběly snadno dosažitelné plochy, neboť zábery zemědělské půdy se téměř vůbec nepovolovaly.

Památková rezervace v Kutné Hoře se musí obhájit

Za této kritické situace památkové rezervace v Kutné Hoře nemohl Státní ústav památkové péče a ochrany přírody zůstat nečinný. Nový ředitel ústavu Vladimír Novotný se rozhodl památkovou rezervaci obhájit, a to na základě komplexního rozboru památkových hodnot městského historického jádra. Tímto úkolem pověřil řešitelský tým ve složení Pavel Korčák, Jaroslav Svatoň a Zora Benšová (ze Střediska památkové péče a ochrany přírody Středočeského kraje). Na stavebně-historický a uměleckohistorický průzkum jádra Kutné Hory jsme se těšili a cítili jsme se dobře připraveni. Jaroslav Svatoň měl dobrou průpravu ve všech odborných složkách ústavu, byl pozorným průzkumníkem, výborným kreslířem a svědo-

mitým dokumentátorem.² Naše výchozí zkušenosti také velmi obohatila účast na výzkumu středověkých omítek, jejich technologie a architektonických úprav, který probíhal pod vedením doc. Václava Mencla. Zadanou práci v Kutné Hoře nám částečně usnadnila dokumentace ze stavebně-historického průzkumu, který rok předtím zpracoval Státní ústav pro rekonstrukci památkových měst a objektů v čele s Dobroslavem Líbalem. Výsledky měly sloužit hlavně k tomu, aby povolání architektů a urbanistů získali zasvěcené informace o prostorově rozloženém stavebně-historickém vývoji jednotlivých budov a dalších objektů v historickém jádru města.

Zadání našeho průzkumu bylo odlišné. Měli jsme vymezit kulturněhistorické a estetické hodnoty v prostoru městského historického jádra a potom je názorně zdokumentovat, aby se výsledný elaborát stal srozumitelným podkladem pro rozhodování ve státních, krajských a komunálních orgánech. Nepřemýšleli jsme tehdy o tom, zda se od nás očekává něco zvláštního. Také jsme si ani neuvědomovali, že budeme hlavně navazovat na činnost a zkušenosti našich učitelů a starších kolegů. Když se nyní po čtyřiceti pěti letech zamýšlím nad svou tehdejší prací, chci připomenout, jak a kdy se historická centra českých a moravských měst stala předmětem kulturních zájmů a jak se tyto zájmy dařilo uplatňovat ve veřejném životě.

Staleté úsilí o záchranu historických měst v českých zemích

Rozhodný zájem o záchranu historických jader měst se u nás poprvé projevil roku 1896 plamennou výzvou *Českému lidu*. Hlavním podnětem byla bezohledná asanace pražského Josefova a přilehlých domovních bloků Starého Města. Výzvu podepsal Vilém Mrštík a dalších sto osmdesát kulturních osobností. Brzy potom byl také založen Klub Za starou Prahu. Tehdejší snahy o ochranu architektonických památek a o zachování prostorové skladby starých měst vyvěraly z osobní iniciativy mnoha historiků umění, tvůrčích architektů a dalších kulturních činitelů. Všichni se snažili přispívat k tomu, aby si lidé více uvědomovali souvztažnosti minulých, současných a budoucích generací, a na základě toho také cítili větší odpovědnost za zachování všeho

1

Obr. 1. Ing. Pavel Korčák v roce 1962. (Fotoarchív NPÚ – ÚP)

hodnotného, co minulé generace vytvořily. Tehdejší pojetí památkové ochrany historického města se opíralo hlavně o teoretická východiska pocházející z Vídně. Zprvu to byly pozitivistické názory Aloise Riegla, který považoval za rozhodující „hodnotu stáří“ uměleckého díla minulosti. Takto pojímal, tlumočil a prakticky prosazoval východiska památkové péče v Praze zejména Zdeněk Wirth. Později se také uplatňovaly duchovně pojaté teorie Maxe Dvořáka, který se především zajímal o estetické hodnoty starobylého díla.³

Koncepční východiska obnovy nemovitých památek nebyla v praxi nikdy jednotná. Zpravidla rozhodoval individuální přístup tvůrčích architektů. Lze například porovnat, jak rozdílně pojímali svou tvorbu Bohumil Hypšman a Pavel Janák v prostředí historického města. Za povšimnutí stojí i činnost architekta Antonína Balšánka. Již v roce 1908 psal o potřebě zákona na zachování Staré Prahy,⁴ ale ničeho nedosáhl. Když potom sám předložil urbanistický návrh na regulaci Ma-

■ Poznámky

1 *Budeme přestavovat naše města?*, in: *Věda a život VI*, 1961, s. 541.

2 J. Svatoňovi zároveň děkuji za další dlouhodobou spolupráci i tvořivou účast na vzniku tohoto článku.

3 Podrobné odkazy na literaturu viz Ivo HLOBIL: *Teorie městských památkových rezervací*, in: *Uměnovědné studie VI*, Academia 1985.

4 *Krása našeho domova IV*, 1908.

lé Strany, vyslovil se k němu Pavel Janák velmi kriticky. Vytykal mu, že „narovnával ulice“ a „ničí průhledy“. Pozoruhodné je, že odborně vedené diskuse mezi architekty a historiky umění o pojetí zhodnocujících úprav nemovitých památek a historických měst vedly již před rokem 1914 k neobvykle cenným výsledkům, například v Praze, Hradci Králové, Pelhřimově nebo v Pardubicích.

Osudy památek a historických jader měst v letech 1918–1945

Samotný vznik Československé republiky a s ním spojené zakládání nové soustavy státní moci a správy nepřispěly k ochraně městských historických center ničím podstatným. Pro nedostatek politické vůle se nepodařilo prosadit ani zákon na ochranu staré Prahy. Bouřlivou poválečnou přestavbu Prahy usměrňovaly spíše orgány územního plánování. Příkladem je společné memorandum Státního památkového úřadu, Památkového sboru hlavního města Prahy a Klubu Za starou Prahu, které bylo v roce 1921 zasláno Státní regulační komisi pro hlavní město Prahu. V tomto memorandu se spolu s požadavky na nový regulační plán Prahy navrhuje, aby se Staré Město stalo chráněnou oblastí, výslovně „rezervací“.⁵ Když potom v roce 1931 hrozilo, že se na Kampě postaví velká budova Národní galerie, byl to opět Klub Za starou Prahu, který požadoval vydání zákona alespoň na ochranu Malé Strany a Hradčan.⁶

S trvalou neschopností legislativy vydat památkový zákon se nesmiřoval ani jeden z předních evropských historiků umění Vojtěch Birnbaum. Po 1. světové válce přešel z Vídně do Prahy na Karlovu univerzitu, kde vychoval řadu mladých historiků umění. Svě velké rozhořčení vyjádřil takto: „U nás voláme marně po památkovém zákoně od naší samostatnosti, již dvanáct let. Tíže odpovědnosti, která spočívá na těch, kdož jsou viníci, je zdrcující.“⁷ O záchranu staré Prahy se staral již dříve. Kupříkladu v roce 1914 důkladně rozebíral architektonické otázky nové zástavby podskalského prostoru pod Emauzi.⁸ V souvislosti se soutěží na úpravu Letenské pláně se pak v roce 1921 podrobně věnoval problematikým změnám v přilehlém území Malé Strany a Hradčan.⁹

Pro praktické ověřování teoretických zásad památkové péče se nabízely jako vítané příležitosti četné rekonstrukce historických paláců, kostelů, zámků a klášterů. Hodnota výsledné úpravy záležela zpravidla na tvůrčí spolupráci zúčastněných architektů a historiků umění. Od 30. let to byli zejména historikové umění, kteří svými včasnými stavebně-historickými průzkumy a jejich podrobnou dokumentací vytvářeli základní předpoklady pro bezchybnou zhodnocující úpravu nemovitě

památky. Na přípravě obnovy pražského Karolina se tak podílel sám Vojtěch Birnbaum, který tu snad poprvé podrobně dokumentoval nejen odkryté architektonické detaily, ale i obnažené středověké zdivo.

Památková péče v letech 1939–1945

Rok 1939, pro naše země tak tragický, přinesl snad v jedné věci něco dobrého. Finanční prostředky, původně určené na obranu republiky, se částečně přerozdělily pro civilní účely. Jedna z položek byla věnována na záchranu kláštera Na Františku. Koncepčním vedením jeho postupné obnovy byl pověřen Birnbaumův žák Oldřich Stefan. Ten své působení architekta a historika umění založil na průběžné spolupráci s archeology, historiky a dalšími specialisty. Byl to tehdy jedinečný přístup, neboť při obnově tak rozsáhlého souboru středověkých budov se nejprve přistoupilo k potřebným průzkumům, a teprve po jejich vyhodnocení se studovaly návrhy na architektonické úpravy.

Na promyšlenou koncepci záchranu tohoto klášterního komplexu ideově navazuje prohlášení, v němž kolem roku 1943 Bohumil Hypšman varoval před hrozným osudem Malé Strany.¹⁰ Vyslovil tu své vážné obavy, že se Malá Strana nemůže bez náležitého ozdravení zachránit, neboť ji obyvatelé budou opouštět, což urychlí její chátrání až k úplné zkáze. Proto vyzýval, aby se k její obnově přistoupilo co nejdříve. Doporučoval přitom provádět průzkumy a projekty nejen po jednotlivých objektech, ale pokud možno po celých souborech a blocích.

Během 40. let se památková péče pomalu odpočítávala od pozitivistických zásad Riegrovy vídeňské školy. Václav Wagner jako přednosta Státního památkového úřadu nebyl spokojen s jednostrannou aplikací analytické metody. K obnově památky doporučoval přistupovat především jako k dílu uměleckému. Soudil, že památka v zájmu zachování své hodnoty stáří nemůže jako celek ztrácet na své estetické působnosti. S ohledem na žádoucí uplatnění dvojí hodnoty památky hovořil o „syntetické metodě“ památkových úprav.¹¹ Věrným vykonavatelem Wagnerových myšlenek v praxi se stal Josef Šebek, který také později zastával funkci přednosty památkového úřadu. Jeho velkou výhodou bylo, že profesionálně zvládal technologické problémy památkových úprav, zejména konzervace a obnovy omítek. Významným příkladem jeho mnohaletého působení se staly jím řízené zhodnocující úpravy gotického kláštera Zlatá Koruna.

Téměř se však zapomnělo, že Josef Šebek řešil také otázky racionálního přístupu k ochraně a ob-

nově historických jader měst. Svě názory na tomto poli zveřejnil v roce 1942 na přednášce s názvem *Soustavná ochrana památek v regulačním plánu*.¹² Vyhodnotil tu získané poznatky a zkušenosti s ochranou nemovitých památek ve městech, kde byly nedávno schváleny regulační plány, což bylo v Praze, Písku, Mělníku a v Českých Budějovicích. Zvláště si cenil toho, že se v regulačním plánu Prahy legalizoval pojem chráněné památky. Přitom doporučoval, aby se v něm přesněji stanovily požadavky na ochranu dané památky. Zejména by se měla rozlišit míra ochrany jednotlivých částí objektu. Dále požadoval u každé nemovité památky uvést důležitá data o jejím založení a stavebních úpravách a vyhledat potřebnou ikonografickou, fotografickou a plánovou dokumentaci. To ovšem předpokládalo chráněnou památku prozkoumat a zhodnotit po stránce historické i uměleckohistorické.

Péče o kulturní dědictví v poválečném Československu

Rozsah působnosti památkové péče se značně rozšířil o nové úkoly. Více než sto hradů, paláců a zámků bylo podle konfiskačních dekretů převedeno do vlastnictví státu. O něco později k nim přibývalo ještě několik desítek zrušených klášterů. Přednostním úkolem bylo se o všechny tyto nemovité památky (včetně mobilních a knižních fondů) řádně a profesionálně postarat. Přes nutnost řešit nejprve tyto akutní úkoly se již v roce 1950 vláda republiky rozhodla prohlásit historická jádra dvaceti tří českých a moravských měst za památkové rezervace.¹³ Významným způsobem se o to zasloužili Václav Mencl, Zdeněk Wirth a Josef Šebek. Výběr rezervačních měst se určoval převážně podle míry ohrožení jejich památkové podstaty.

■ Poznámky

- 5 Za starou Prahu VIII, 1921, s. 2.
- 6 *Obnova památné Prahy*, in: Za starou Prahu, 1947, s. 63.
- 7 Za starou Prahu XIV, 1930, č. 5–6; *Památkářská idea*, in: V. Birnbaum, *Listy z dějin umění*, Praha 1947.
- 8 Česká kultura II, 1914, s. 292–297.
- 9 Za starou Prahu VIII, 1921, s. 19–22.
- 10 *Obnova památné Prahy*, in: Za starou Prahu, 1947, s. 61.
- 11 Podrobněji viz Ivo HLOBIL, cit. v pozn. 3, s. 24–28.
- 12 Sborník české akademie technické XVII, 1943, s. 366.
- 13 Podrobněji viz Karel KIBIC: *Třicet let úsilí o prohloubení památkové ochrany našich historických měst. Ke vzniku a rozvoji druhé formy památkové ochrany sídel*, in: *Zprávy památkové péče* 64, 2004, č. 3, s. 232–243.

2

Byla to hlavně města v příhraničních okresech, kde ubylo obyvatelstva. Sledovaným záměrem bylo během deseti let obnovit v těchto městech nej cennější a nejvíce ohrožené památky. Realizaci tohoto záměru se pro začátek podařilo financovat z fondů UNRRA. Velkorysá akce památkové péče měla politickou podporu, neboť podle ideologie socialistického realismu pomáhala rozvíjet historizující dobovou architekturu. V tomto duchu se také roku 1952 uskutečnila v Praze velká výstava na téma *Architektura v českém a slovenském národním dědictví*. Zdárný průběh rekonstrukčních prací v rezervačních městech se však brzy zpomalil jak z důvodů hospodářských, tak i politických. Po měnové reformě v roce 1953 se začala zavádět rozsáhlá úsporná opatření. Jedním z jejich důsledků bylo, že zkušení řemeslníci nastupovali práci v průmyslové výrobě. V celém národním hospodářství se prosazovala náročná ekonomická kritéria a dřívější představy o socialistickém realismu se pod tlakem úspor pomalu rozpadaly.

Příznivou okolností pro další osudy městských památkových rezervací se stalo založení specializovaného projektového Státního ústavu pro rekonstrukci památkových měst a objektů v květnu 1954 v Praze. Pro jeho působnost bylo důležité, že jeho ředitel Vilém Lorenc měl o historická města badatelský zájem. Uplatnil jej i tím, že do kolektivu koncepčních pracovníků získal dva významné historiky umění: Dobroslava Líbala a Miladu Vilímkovou, kteří kromě své badatelské práce ještě zaškolovali mladší spolupracovníky. Důležitým předpokladem pro úspěšnou práci ústavu bylo, že tehdejší kalkulace podrob-

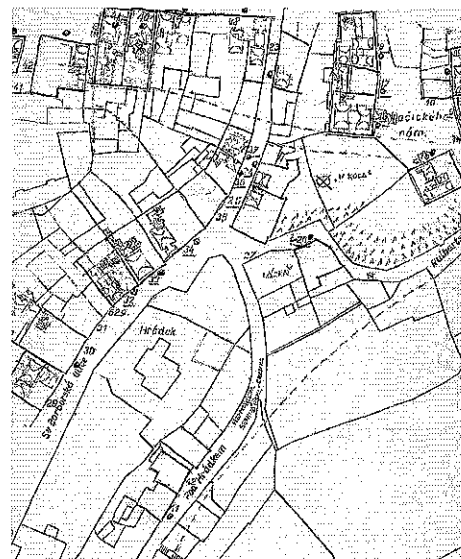
ných územních plánů umožňovala přiměřeně financovat stavebně-historické průzkumy všech objektů v městském historickém jádru. Nešlo jen o to, zkušeným okem prohlédnout všechny starší domy od sklepa po půdu včetně dvorních objektů, ale hlavně se na tento průzkum dobře připravit. Znamenalo to profesionální práci v mnoha archivech, kde se vyhledávaly písemné, ikonografické, fotografické, mapové i plánové dokumenty k minulému vývoji celého města. Vyzbrojeni takto získanými informacemi a dokumenty i dříve osvojenými poznatky a dovednostmi se pak odborníci snažili v dochovaných prostorách domů odhalit jejich středověkou dispozici i pozdější etapy jejich stavebního vývoje. Výsledkem takto prováděných průzkumů byly jednak podrobné popisy jednotlivých objektů, jednak barevné průměty jejich stavebně-historické skladby do půdorysu města v měřítku 1 : 1000. Byl to velmi cenný podklad pro další tvůrčí práci architektů a urbanistů, ale otázky památkové ochrany jednotlivých objektů ani městských interiérů zásadně neřešil.

Práce na koncepci záchrany památkové rezervace v Kutné Hoře

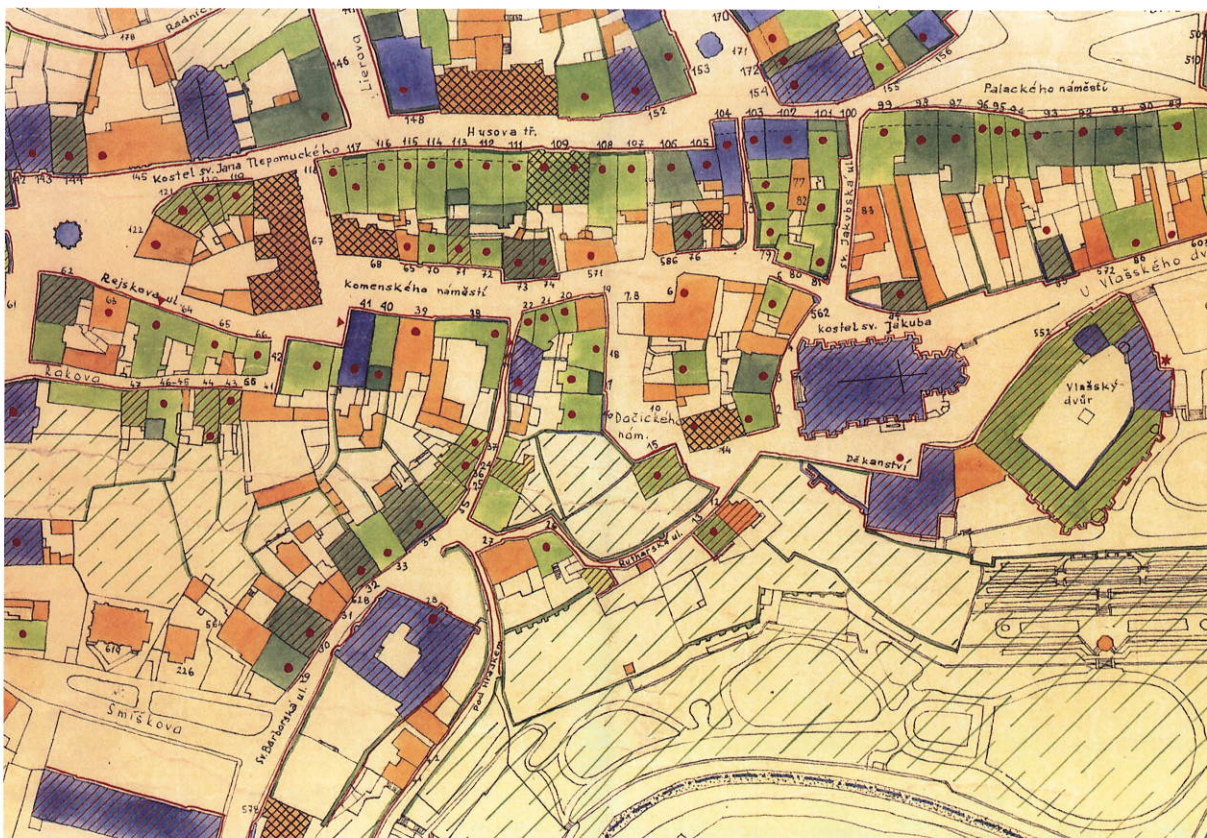
Náš metodický přístup ke koncepci záchrany památkové rezervace v Kutné Hoře se zakládal na zkušenostech, které jsem jako pracovník SÚRPMO získal v letech 1955–1958 při stavebně-historických průzkumech pod vedením Dobroslava Líbala. Nejprve jsme se seznámili s dokumenty, jež vypovídaly o staletém vývoji Kutné Hory, o jejím osídlování, výstavbě, těžbě i násled-

Obr. 2. Panoramatický pohled na centrální prostor historického jádra Kutné Hory se středověkým „Hrádkem“ vlevo a kostelem sv. Jakuba vpravo, 1943. (Fotoarchiv NPÚ – ÚP; B. Končinský)

Obr. 3. Ukázka způsobu zakreslování středověkých sklepů při stavebně-historickém průzkumu domů v Kutné Hoře v průmětu do půdorysu města v měřítku 1 : 720. (Archiv plánů NPÚ – ÚP)

3

4

Obr. 4. Barevné zobrazení výsledků stavebně-historického průzkumu objektů v prostoru mezi „Hrádkem“ a kostelem sv. Jakuba v Kutné Hoře v průměru do půdorysu města v měřítku 1 : 1000. (Archiv plánů NPÚ – ÚOP středních Čech v Praze)

Obr. 5. Způsoby barevného pojednání objektů a ploch podle výsledků jejich památkového hodnocení v průměru do půdorysu Kutné Hory v měřítku 1 : 1000. (Archiv plánů NPÚ – ÚP)

ROZBOR PAMÁTKOVÝCH HODNOT OBJEKTŮ A VÝEHÍ REZERVACE :	
	OBJEKTY A STAVEBNÍ SOUČÁSTI PAMÁTKOVÉ ZVLÁŠTĚ VÝZNAMNÉ
	OBJEKTY A STAVEBNÍ SOUČÁSTI NESPORNÝCH PAMÁTKOVÝCH HODNOT
	OBJEKTY A STAVEBNÍ SOUČÁSTI MĚNĚ ZŘEJMÝCH PAMÁTKOVÝCH HODNOT
	OBJEKTY A STAVEBNÍ SOUČÁSTI BEZ ZJIŠTĚNÝCH PAMÁTKOVÝCH HODNOT
	OBJEKTY VÝZNAMNÉ SVOU ARCHITEKTUROU VE VÝTVARNÉ SKLADBĚ MĚSTA
	OBJEKTY PŮSOUCÍ KUVĚ SVOU HNOTOU VE VÝTVARNÉ SKLADBĚ MĚSTA
	NEZASTAVENÁ ÚZEMÍ PAMÁTKOVÉ NEBO VÝTVARNĚ ZVLÁŠTĚ HODNOTNÁ
	VÝTVARNĚ HODNOTNÉ MĚSTSKÉ INTERIERY A SOUBORY BUDOV

5

ném zpracování rud. Brzy se však ukázalo, že svou pozornost musíme upřít i na geologické a hydrologické podmínky města a jeho okolí. Naší hlavními partnery se tak staly stavební úřad, městské muzeum a místní pracoviště Geofundu. Těžiště naší práce ovšem bylo v pečlivém průzkumu všech domů od sklepa až po půdu. Dispozici jednotlivých prostor jsme poměřovali kroky a zakreslovali do půdorysu města v měřítku 1 : 720, což bylo důležité zvláště u sklepů, které často přesahovaly obvod parcely domu (obr. 3). Výsledná zpráva o průzkumu historického jádra Kutné Hory z roku 1964 má celkem čtyřicet šest stránek strojopisu. Z hlediska obsahu je text členěn na oddíly: 1. Terénní, geologické a hydrogeologické poměry historického jádra města; 2. Půdorysná osnova středověkého města; 3. Stavební činnost ve středověku s ohledem na počátky města; 4. Rozbor současného stavu rezervace a jejích památek; 5. Program ochrany a obnovy území památkové rezervace; 6. Program nezbytného zabezpečení památkové rezervace v Kutné Hoře; 7. Metodický přístup k revizi památkové rezervace.

Pro přijetí výsledné koncepce další ochrany této památkové rezervace hrálo důležitou roli grafické znázornění jejích památkových hodnot, rozlišených podle závažnosti a ideového obsahu.¹⁴ Dosavadní

způsob hodnocení stavebních objektů jako ucelených jednotlivin jsme chtěli překonat ve dvojím směru: jednak názorně vyjádřit, jakou památkovou hodnotu vykazují všechny části budovy, jednak naznačit, jakou měrou jednotlivé objekty přispívají k estetickým hodnotám městského panoramatu nebo městských veřejných prostor. Barevné vyjádření uvedených hodnot se promítalo do plánu města zhotoveného v měřítku 1 : 1000 (obr. 4). Památkové hodnoty objektů a jejich stavebních součástí se vyznačovaly takto: objekty zvláště památkově významné – modře; objekty nesporných památkových hodnot – tmavě zeleně; objekty méně zřejmých památkových hodnot – světle zeleně; objekty bez zjištěných památkových hodnot – okrově; významné architektonické dominanty – šrafované červeně; objekty esteticky závadné – křížkované šedě; hodnotná průčelí budov – obtažená červeně; památkově významné plochy – čerchované zeleně; kulturněhistoricky významné objekty – označeny červeným trojúhelníčkem (obr. 5).

■ Poznámky

14 Tehdejší posuzování památkové hodnoty jednotlivých objektů nemohlo pochopitelně předjímat později uplatňovaná kritéria, zejména ve vztahu k historizující architektuře 19. století.

Uplatnění koncepce záchrany památkové rezervace v Kutné Hoře

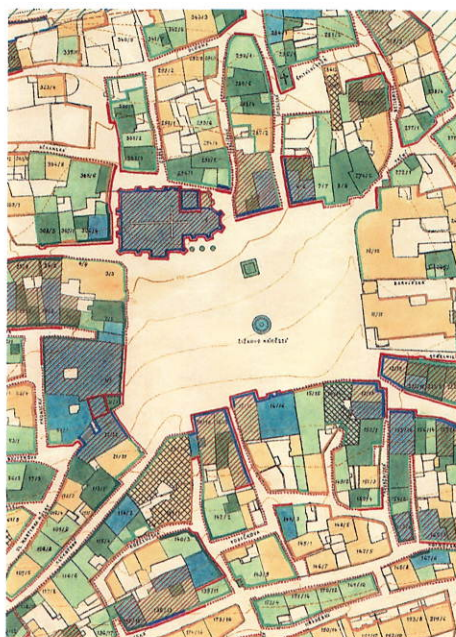
Navržená koncepce záchrany památkové rezervace v Kutné Hoře se nejprve projednávala v červnu 1964 na půdě Státního ústavu památkové péče a ochrany přírody, kam byli přizváni i představitelé SÚRPMO. Předmětem diskuse byly hlavně otázky: do jaké míry bude účelné zachovat starou uliční síť, kde lokalizovat nové městské centrum a kudy vést novou hlavní komunikaci. Přizvaní historikové umění se k předložené zprávě vyjádřili takto: Dobroslav Líbal charakterizoval výsledky průzkumu jako kladný zlom v dosavadní praxi, kdy město bylo hodnoceno převážně z hlediska jednotlivých objektů; Viktor Kotrba se vyjádřil, že nastoupená metoda jasného formulování závěrů památkové péče je správná a zasluhuje ocenění. K nové koncepci ochrany památkové rezervace svolal v červnu 1965 městský národní výbor v Kutné Hoře pracovní poradou za účelem přípravy dalších jednání, jednak o revizi asanačního plánu, jednak o revizi výnosu Ministerstva školství a kultury o městské památkové rezervaci z roku 1961. Další významná porada k zajištění obnovy historického jádra Kutné Hory se konala na městském národním výboru v říjnu 1965. S ohledem na varující výsledky geologického průzkumu, špatný stav městského vodovodu a kanalizace, jakož i havarijní stav nejméně čtyřiceti domů v městském historickém jádru doporučila rada učinit zejména tato opatření: dokončit revizi asanačního a směrného územního plánu města, zajistit projekci rekonstrukce vodovodní a kanalizační sítě, urychleně provést zabezpečovací práce na nejvíce ohrožených objektech. K tomuto účelu požadovala zajistit kapacitu příslušných dodavatelských podniků a uvolnit mimořádné finanční prostředky.

Aplikace nové metody památkového průzkumu v dalších městech

V přímé návaznosti na průzkumy v historickém jádru Kutné Hory i na zkušenosti s návrhem koncepce její památkové ochrany jsme ještě v létě 1965 přistoupili k průzkumu městského historického jádra v Táboře (obr. 6). Novinkou bylo, že se s námi na průzkumu bezprostředně podíleli pracovníci SÚRPMO. Podobně jako v Kutné Hoře neposkytoval ministerský výnos o prohlášení zdejší památkové rezervace v roce 1961 zcela uspokojivé údaje. Zadání našeho úkolu bylo poněkud širší. Nestačilo jen zpracovat pokyny k další kvalifikované péči o památky na území rezervace, ale měli jsme se vyjádřit i k programu výstavby pro podrobný územní plán asanace a rekonstrukce městského historického jádra. Jedním z důležitých zá-

6

7

8

Obr. 6. Historické jádro města Tábora v pohledu od severovýchodu, 1966. (Fotoarchiv NPÚ – ÚP, Č. Štíla)

Obr. 7. Podrobný rozbor památkového hodnocení objektů a ploch v barevném průmětu do půdorysu Tábora v měřítku 1 : 1000. (Archiv plánů NPÚ – ÚP)

Obr. 8. Souhrnné hodnocení jednotlivých objektů a ploch z hlediska stavebně-historického, uměleckohistorického, urbanistického a kulturněhistorického v barevném průmětu do půdorysu Tábora v měřítku 1 : 1000. (Archiv plánů NPÚ – ÚP)

Obr. 9. Snímek ze závěrečného zasedání předsednictva mezinárodního symposia ICOMOS v Levoči (Slovensko); zleva: ředitel SÚPPOP PhDr. Vladimír Novotný, předseda československého komitétu ICOMOS prof. Ing. arch. Emanuel Hruška, ředitel Slovenského ústavu pamiatkovej starostlivosti a ochrany prírody Ján Lichner, CSC., předseda ICOMOS Paolo Gazzola. (Fotoarchiv NPÚ – ÚP)

věřu naší práce byl návrh na zajištění památkové ochrany pro další historické objekty v rezervaci. Svou slovní argumentací jsme opět doplnili názornou barevnou dokumentací diferencované ochrany na kartografickém plánu města v měřítku 1 : 1000. Tentokrát jsme předložili dva průměty památkových hodnot: a) plán analytický, v němž byla v obvodu každé domovní parcely patrná půdorysná skladba vnitřních prostor rozdílné památkové hodnoty (obr. 7); b) plán syntetický, znázorňující souhrnné hodnocení jednotlivých objektů z hlediska stavebně-historického, umělecko-historického, urbanistického a kulturněhistorického (obr. 8). Celý elaborát o památkové rezervaci v Táboře byl dokončen a předložen k dalšímu správnímu řízení ještě v roce 1965.

V dalším roce následovaly průzkumy historických center v Pelhřimově a ve Znojmě. Historické jádro Pelhřimova dosud nebylo památkovou rezervací a naším úkolem bylo posoudit, zda si prohlášení zaslouhuje. S ohledem na prehistorické počátky osídlení, zajímavý historický vývoj města i jeho dochovanou architektonickou a urbanistickou skladbu se nám podařilo prokázat, že Pelhřimovu náleží důstojné místo mezi rezervačními městy

v Čechách. Průzkumy historického jádra Znojma byly pro jeho rozlohu a složitý vývoj osídlení velmi náročné a probíhaly až do roku 1968. Pro podrobné průzkumy domů a jejich bloků jsme však obdrželi velmi dobré podklady z předchozího průzkumu SÚRPMP v měřítku 1 : 200. To nám především umožnilo podrobněji zkoumat a rozlišovat památkové hodnoty stavebních struktur, ale také zpracovávat výchozí podklady pro postupnou stavební regeneraci historického jádra města.

Symposium ICOMOS o regeneraci historických center měst

V červnu 1966 se v Praze a Levoči konalo mezinárodní symposium ICOMOS o regeneraci historických center měst, na němž jsme dostali příležitost seznámit odbornou veřejnost jak s výsledky našeho průzkumu historického jádra Kutné Hory, tak i se způsobem hodnocení jednotlivých nemovitých památek i jejich souborů v rámci urbanistického celku. Na zasedání v Praze zaznělo celkem jednadvačet referátů, které seznamovaly přítomné se zkušenostmi a metodami ochrany a obnovy historických měst v jednotlivých evropských zemích. O metodě podrobného stavebně-historického průzkumu, která se praktikuje v českých městech a především v Praze, hovořil Dobroslav Líbal. O určování památkových hodnot historického města měl referát Pavel Korčák.¹⁵ Pro prezentaci své práce jsme na souběžné výstavce umístili panely s výsledky průzkumů v Kutné Hoře a Táboře. Na závěrečném jednání, které se konalo v Levoči, byla přijata rezoluce, v níž se praví: „Všichni účastníci symposia vyslovují zvláštní uznání Československé vládě za její dlouholetou sousta-

vnou politiku ochrany a obnovy historických měst. Vyjadřují také obdiv nad průzkumnými a prováděcími metodami zavedenými Ústavem památkové péče a ochrany přírody.“

Závěrečné zamyšlení

Představitelé památkové péče z celé Evropy ocenili v roce 1966 předvedenou práci Státního ústavu památkové péče a ochrany přírody v oblasti ochrany a obnovy historických center měst. Soudím však, že vyslovené uznání za dlouholeté systematické snažení se mělo vztahovat na celou kulturní veřejnost, jež se v českých zemích od roku 1896 angažovala v závažných případech ohrožení stavebních památek a historických měst. Inspirování onou více než staletou historií, měli bychom si připomínat, že o dalších osudech našeho kulturního dědictví by se vždy mělo rozhodovat v široké spolupráci příslušně vzdělaných odborníků. Poučení minulým vývojem, můžeme také chápat, že v rozhodovacích procesech správního řízení na všech jeho úrovních nebývá snadné uspokojivě řešit vztahy mezi kulturními hodnotami historických budov a běžně uznávanými prioritami hospodářského života. Dá se proto očekávat, že důstojná existence kulturních památek a historických center měst může být kdykoliv a kdekoliv ohrožena. Podobně jako v minulosti bude v takových případech stále žádoucí, aby se vzdělané osobnosti odhodlaly pozvednout svůj varovný hlas. Obávám se však, že v našich současných podmínkách to bude obtížnější než před sto lety. Takových hluboce zasvěcených osobností s přirozenou autoritou je dnes asi i v českých zemích relativně méně, neboť v letech 1939–1989 jich příliš mnoho ubylo. Proto by ti, kteří pocítí odpovědnost, neměli promeškat svou chvíli.

■ Poznámky

15 Dobroslava LÍBAL: *Referát*, in: Monumentorum Tutela 3, 1967, Bratislava, s. 65; Pavel KORČÁK, *tamtéž*, s. 115; *Rezoluce*, *tamtéž*, s. 336.